

Bývalé kúpele

Bývalé kúpele

Obr.: Pred starým kúpeľným domom

Napriek významu baníctva, železiarstva a pivovarníctva, Vyhne najviac preslávila železitá termálna voda a liečebné kúpele.

Vznik kúpeľov vo Vyhniach je spojený s ťažbou železnej rudy. Podľa ústneho podania, keď baníci začali raziť štôľňu na úbočí obrátenom na juh, sotvaže vyhlúbili sto krokov, dostali sa k prameňu vody nieže teplej, lež priam horúcej. Doba vzniku kúpeľov sa nedá presne určiť. Arnold Ipolyi spomína, že už v 13. storočí sa kúpele spomínajú pod menom „Szénasi hévvíz - Bzenická teplá voda“, že obsahuje železo a pramení vo vyhnianskych baniach.

V 14. storočí až do prvej polovice 16. storočia boli majiteľmi kúpeľov príslušníci bohatej banskoštiavnickej rodiny Rösselovcov. Kúpele tvoril väčší murovaný kúpeľný dom, jednoducho zariadený. V päťdesiatych rokoch 16. storočia získal kúpele Quirin Schlaher. Tento v roku 1563 svoje nehnuteľnosti predal bratom Vítovi a Vavrincovi Öderovcom. Magistrát Banskej Štiavnice vyhlásil kúpnu zmluvu za neplatnú a predmetný majetok zhabal. Mesto Banská Štiavnica sa stalo majiteľom kúpeľov až do roku 1917. Mesto však za tie roky často dávalo kúpele do prenájmu.

Koncom 17. storočia vyhnianske kúpele nadobúdali z roka na rok väčší význam. Mesto vložilo do nich veľké investície najmä v 17. a 18. storočí, keď ich povznieslo na vrchol slávy a urobilo z nich vyhľadávané stredoeurópske kúpele.

K dobrému chýru vyhnianskych kúpeľov prispel aj tamojší pobyt sedmohradského kniežat'a, vodcu stavovského povstania, Františka Rákocziho II. a jeho manželky Šarloty Amálie. Rákoczi sa rozhodol odkúpiť Vyhne i s kúpeľmi od mesta. Dohoda bola v júli 1708 uzavretá na obojstrannú spokojnosť a len porážka kurucov pri Trenčianskej Turnej zabránila Františkovi Rákoczimu II. prevziať svoj majetok. Kúpele potom naďalej obhospodarovalo mesto.

Samu Borovszky vo svojej rozsiahlej monografii o Tekovskej župe doslova uvádza, že v tom čase boli kúpele vo Vyhniach najvýznačnejším liečebným miestom uhorskej krajiny.

V roku 1723 kúpele pozostávali z troch budov. Jedna bola určená pre ubytovanie a stravovanie, v druhej bol bazén pre urodzenejších návštevníkov a v tretej bazén určený pre pospolité ľud. V roku 1747 kúpeľná budova aj s blízkymi budovami zhorela. Mesto bolo nútené kúpele znovu vybudovať.

Ešte začiatkom 19. storočia patrili tieto kúpele v Maďarsku medzi popredné a liečili sa tu uhorský palatín arciknieža Jozef so svojou manželkou, spisovateľ Móric Jókai aj Augustín Lobkovitz. V druhej polovici 19. storočia však už kúpele strácali na úrovni, keďže mesto

Banská Štiavnica sa dostalo do zlej finančnej situácie V 70. rokoch, keď sa pomery v štáte zlepšili, mesto sa s veľkým úsilím pustilo do záchrany kúpeľov a dalo pristaviť k starému kúpeľnému domu pavilón so zrkadlovým kúpeľom a jedáleň, nad ktorou bola čítareň a hudobná sieň, bol zriadený nový - Horný park, promenáda, prechádzkové chodníky po kúpeľoch a okolí.

V 80. rokoch mesto požiadalo Viliama Zsigmondyho o vyvrtanie artézskej studne. Vrt sa vynikajúco vydaril a artézsky prameň dával dvakrát toľko vody ako dosiaľ. Takto bola zaistená aj základňa kúpeľov a mesto vystavalo nový kúpeľný dom, ktorý sa skladal z nového kúpeľa so zrkadliskom a ubytovacej časti. Staré domy zmizli a prechádzkové cesty do hôr sa rozšírili na 20 km.

S rozvojom kúpeľov vzrastala aj súkromná výstavba a vtedajší nájomca Jakab Hell oproti kúpeľom vystaval veľký hotel. Začali vyrastať aj súkromné stavby.

Z významných osobností sa v kúpeľoch liečili v roku 1888 Filip Leopold Klement Coburg s manželkou princeznou Lujzou, dcérou belgického kráľa Leopolda II., jej sestra princezná Štefánia a Augustín Ľudovít Szárgothay Coburg.

V roku 1917 predalo mesto Banská Štiavnica kúpele Žilinčanovi a Barančokovi zo Žarnovice a o rok ich od nich odkúpil štiavnický advokát Dr. Koloman Ungár.

Po vzniku prvej ČSR stratili kúpele dolnouhorskú klientelu, prišla hospodárska kríza a kúpele začali upadať. Ungárovci sa orientovali na židovskú klientelu, z

Turistického domu spravili kóšer kuchyňu a pristavili štýlovú jedáleň - Sekt pavilón.

8. februára 1940 prišli do kúpeľov prví protektorátni Židia a bol vytvorený tábor pod názvom „Židovská vyst'ahovalecká skupina“. V roku 1942 bol štatút tábora zmenený na „Pracovný tábor Židov“ a väčšina prvých príslušníkov tábora bola odvezená v marci a apríli do Poľska. Nahradila ich skupina slovenských Židov, ktorých väčšina bola do konca septembra taktiež odvezená do Poľska. Po vypuknutí SNP bol tábor 21. septembra 1944 rozpustený.

Nastali rabovačky materiálu a potravín, ako aj zariadenia nielen miestnymi občanmi, ale aj občanmi z okolia. Dielo skazy bolo dokonané požiarom po prechode frontu.

Vypukol dňa 10. apríla 1945 predpoludním okolo 10. hodiny. Príčiny požiaru sa dodnes neobjasnili.

Materiál, ako skaly, tehly sa použili na prestavbu pivovaru. V ďalších rokoch sa rumoviská zrovnali buldozérmi. Takto sa zlikvidovali zbytky Starého kúpeľného domu, Nového kúpeľného domu, Hell házu Turistického domu, Sekt pavilónu a iných pril'ahlych budov.

Napriek úsiliu niekoľkých nadšencov sa už kúpele nepodarilo obnoviť. Tak sa skončila stáročná sláva železitého kúpeľa vo Vyhniach.

INFORMÁCIE NA RECEPCII